

ΜΙΑ ΗΜΕΡΑ ΕΝ ΜΑΔΕΡΑ *

Μετά τινας στιγμάς ἤμειθα πρὸ τῆς Φουγκχάλης πρωτευούσης τῆς νήσου, ἣτις ἐφαίνετο ἀναπαυομένη ἐν τοῖς ἀγροῖς τῶν ζαχαροκαλάμων καὶ διασκουρείων, ἐν τοῖς μᾶλλον βαθυχρόοις κήποις τῶν ἡμετέρων εὐρωπαϊκῶν δένδρων καὶ τοῖς φανταστικοῖς δάσσεσι τῆς βανανέας, τῆς γιγάντια ὠρεῖα τὰ φύλλα ἐχούσης· περὶ δὲ τούτων μέγα θαυμάσιον ὑφίσταν ὁρέων, ἀληθῶς γιγαντικῶν κρημνῶν καὶ κατὰ τὴν κορωνίδα τέλος τῆς εἰκόνας τούτης δύο ὠκεανοὶ λίαν μεγάλαι πιθανὸν ἀναλόγως τῆς φωλεᾶς ἐκείνης τῶν ἐρώτων, ὁ ὠκεανὸς τῆς θαλάσσης καὶ ὁ ὠκεανὸς τοῦ οὐρανοῦ, περὶ ὧν κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην δὲν θὰ ἠδύνατο τις βεβαίως νὰ εἴπῃ πρότερος ὁμοίαν μᾶλλον τῷ κυανῷ ἢ τῷ σκτειρίνῳ χρώματι. Ἐγὼ διῆλθον τρεῖς πρὸ τῆς Μαδέρας καὶ ἐκάστοτε ἤκουσα ψυχικὴν κραυγὴν ἐξερχομένην ἐκ τοῦ στήθους καὶ τῶν χυδαιστάτων ἐπιδοκτῶν· ἀδικτί δὲν ἔχω οἰκίσκον τινὰ ἐν τῷ παραδείσῳ τούτῳ ;»

Αἱ μέγισται τοῦ βίου ἡδοναὶ εἶνε ἔπασαι ὅμοιαι· εὐρεθεῖσαι τυχαίως ὡς ἀπολεσθέν ἄνθος ἐκ τοῦ κόλπου νεονύμφου, παρέχουσιν ἡμῖν ἀγκυλλιάσεως μέθην καὶ ἀπέρχονται πρὶν ἢ ἡμετέρᾳ ἀεικίνητος χεὶρ δυνηθῇ ν' ἀνυχαιτίσῃ ἢ ἀνακαλέσῃ αὐτάς, ἀπέρχονται ἵν' ἀπολεσθῶσιν εἰς τὴν χώραν τοῦ ἀπείρου, ὡς μικρὰ νεφέλη, ἐξαφανιζομένη εἰς τὸ ἀχανές τοῦ οὐρανοῦ.

Τὸ μαγευτικὸν τῆς θέας ἐκείνης ὥφειλεν ὀλίγον νὰ διαρκέσῃ· κραυγὴ ἐκατοντάδων στομάτων, πανδαυμόνιον ἐκατοντάδων πορτογαλικῶν ἀρῶν τραχέων τὸν ἦχον καὶ ἔτι τραχυτέρων τὴν ἔννοιαν, ἀνήγγειλαν ἡμῖν ὅτι ἀνάγκη ἦτο ν' ἀποδιδοσθῶμεν καὶ προμηθευθῶμεν μικρὰν ἐκ τῶν πολλῶν λέμβων, τῶν θορυβωδῶς συγκρουομένων πρὸς τὸν Τάμεσιν. Καὶ ἔπειτα ἐν τῷ μέσῳ τῶν ὀλολυγμῶν καὶ κραυγῶν, μόλις ἀποδιδοσθεῖς, ἠναγκάσθην διὰ τῆς βίας νὰ εὕρω διέξοδον μεταξὺ ἡμιγύμνων ἀνθρώπων προσφερόντων μοι ἵππων καὶ ἀνθρώπων εὐπρεπῶς ἐνδεδυμένων, προσφερόντων μοι ξενοδοχεῖον, πωλητῶν ράβδων καὶ πωλητῶν διατρήτων καὶ πλῆθος ἄλλων ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν, οἵτινες ἐν ἀρίστη πορτογαλικῇ γλώσσῃ, χειρίστη γαλλικῇ καὶ κακίστῃ ἀγγλικῇ ἐζήτουν τι παρ' ἐμοῦ, χωρὶς ἐγὼ νὰ ἠθελὼν τι παρ' αὐτῶν. *Consummatum est*· ἡ τῆς ἡδονῆς στιγμή εἶχε λήξῃ, ἀλλ' ἐγὼ εἶχον ἐγχεράξῃ τούτην ἐν τῷ μέρει ἐκείνῳ τῆς καρδίας, ἐν ᾧ οὐδὲν ἐξαλείφεται. Μετὰ ὀκταήμερον πλοῦν, σταθμίζων τὰς δυνάμεις τοῦ σώματός μου, εὐρον αὐτάς ἐντόκως ἀνταμειφθείσας ὑπὸ τῆς ταχείας ὑπερφυοῦς θέας τοῦ πανοράματος τῆς Μαδέρας· νῦν δὲ ἡ πραγμα-

* Ἰδ. σελ. 19.

τικότης τῆς ζωῆς μὲ προσεκάλει εἰς ἀτομικὴν ὑπεράσπισιν, εἰς τὴν πρακτικὴν μελέτην τῆς Φουγχάλης, τέλος ἡ ποίησις παρεχώρει τὴν θέσιν εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ βίου.

Ὁ Οὐλιέλμος δὲν ἀπεβιδάσθη μεθ' ἡμῶν.

Ἀκτῖνα ποιήσεως ἔλαβον καὶ κατὰ τὸ πρόγευμα ποτήριον τουτέστι παλαιοῦ οἴνου τῆς Μιδέρκας, ἐκ τοῦ οἴνου ἐκείνου, οὗ κατὰ τὴν τότε ἐποχὴν ὑπῆρχε σπάνις, καὶ ὅστις μετὰ ζηλοτύπου ρειδωλίας ὑπὸ τῶν εὐτυχῶν ἐκείνων ἐπίνετο, οἵτινες διεφύλαττον αὐτὸν ἐν τοῖς μυστικοῖς ἀρχείοις τῶν οἰνοθηκῶν· ὕστερον δὲ καὶ κυκθίσκον καρφέ τοιοῦτου, οἷον ἐμολογῶ ὅτι οὐδέποτε ἐν οὐδεμιᾷ τῆς Εὐρώπης, Ἀφρικῆς ἢ Ἀμερικῆς χώρα ἔπιον. Πίνων αὐτὸν ἐνθυμαῖμαι, ὅτι ἐσκέφθην περὶ τῆς ἐπανεργείας τῆς ἀγωγῆς. Ὁ καρφὲς ἐκεῖνος δὲν ἦτο ἐκ Μόκας ἢ Γούγκας, ἀλλὰ ταπεινῶς ἐφύη ἐν τῷ κήπῳ τοῦ φιλοφρόνως ξανίζοντός με κυρίου, ὅστις ὁ ἴδιος μετ' ἐνθέρμου φροντίδος εἶδε τοὺς κόκκους αὐτοὺς ἕνα πρὸς ἕνα ὠριμάσσαντας καὶ ἕνα πρὸς ἕνα τούτους συνέλεξεν, ὅταν ἡ μακρὰ αὐτοῦ πείρα κατέδειξεν αὐτοὺς ἀξιῶς ἵνα εἰσέλθωσιν εἰς τοὺς Σινικοὺς κεχρυσωμένους κυκθίσκους του.

Στιγμάς τινας, ἀφ' οὗ ἐρρόφησά τὸν καρφὲν ἐκεῖνον καὶ φιλοσοφικῶς ἐσκέφθην περὶ τῆς πικτοδυνάμειας τοῦ σχολείου πρὸς βελτίωσιν τῶν τοῦ κόσμου τούτου, ἡμην ἔφιππος, ὡς μετέχων ἀκαλουθήας ἐπιβατῶν τοῦ Γαμέσεως, διακνουμένων ἐκδρομῇ τινι εἰς τὸ *Palheiro do Ferreira*, ἔπαυλιν τοῦ κόμητος τῆς *Carvalhal*, περιφήμου Πορτογάλλου πκτρικίου, εἰσαγαγόντος τοὺς πρώτους βκτράχους εἰς τὴν νῆσον τούτην, λίαν ἀτυχῇ πρὸ αὐτοῦ, μὴ ἔχουσιν τοιούτους.

Ἴππεῖς τε καὶ ἵπποι λίαν ἐτρευσμένως ὠριμάσαν ἵνα διέλθωσι τὰς ἐδοὺς τῆς Φουγχάλης· καίτοι δὲ τὸ ἄρωμα τῶν ἀγρῶν τῆς ἐξοχῆς ἀκαταμαχῆτως μὲ προσείλκυεν, ἠναγκάσθην νὰ σταματήσω ἐνώπιον μικρῶν τινῶν γρκαρικῶν ἐργαστηρίων, ἐν οἷς πᾶν τὸ πρὸς πώλησιν ἐπωλεῖτο καὶ ὁ λαὸς συνεπαρεύετο πρὸς ἀγορὰν ἄρτου, οἴνου, καὶ παντὸς τοῦ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίου. Τὸ πικτοπωλεῖν (*vendias*) ἐκεῖνα εἶνε ὁ καταλληλότατος τόπος ὅπως μελετήσῃ τις τὸν χυδαῖον τῆς Φουγχάλης λαόν· ἐκεῖ βλέπει τις τὰς γραίας ταμβακίζούσας καὶ εἰσερχομένας ἐν ἀγοράσῳ τὴν νευρώδη αὐτῶν τροφήν καὶ ἀτάκτως καὶ κακῶς λαλούσας τὴν γλῶσσαν αὐτῶν ἀνάμεσά εἰς δύο πρέζας ταμβάκου· ἐκεῖ εὐρίσκει τις συνηθροισμένους τὸν *arriero*, τὸν ἡμιονηλάτην, τὸν χωρικὸν πίνοντα ποτήριον ἐξ *aguardente* (οἶνοπνεύμακτος). Ἐπὶ τῆς θύρας ἐκάστου ἐργαστηρίου εἶνε γεγραμμένα τρία μυστηριώδη ἄρχικὰ γράμματα *P. A. V.* παριστῶντα τὰς μεγάλας τοῦ ἀνθρώπου βίου ἀνάγκας, *Pao*, *Aguardente*, *Vinho* (ἄρτον, οἶνόπνευμα καὶ οἶνον). Ἀλλοτε ἀναγινώσκει τις *differentes bebidas* (διάφορα ποτά).

Διήλθομεν ἤδη τὴν *Rua da Carreira*, τὸ στάδιον, τὸ Τολέδον τῆς Φουγ-

χάλης καὶ ἤδη εἵμεθα ἐκτὸς τῆς πόλεως, ἥτις καὶ μετὰ τῶν δεκαεῖς χιλιάδων αὐτῆς κατοίκων δὲν δύναται βεβαίως ἐπὶ μακρὸν ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτῆς νὰ κρατήσῃ ἡμᾶς· καὶ νῦν ἐνθὺς εὐρισκόμεθα ἄρχεται ὁ κῆπος, διότι τῷ ὄντι ἄπασα ἡ νῆσος εἶνε κῆπος. Ἀπεμακρύνθην ὀλίγα βήματα τῶν συνοδοιπόρων μου, θέλων μόνος, πάντῃ μόνος ν' ἀπολαύσω τῶν ἀρωμάτων τῆς πλουσιωτάτης τυχῆς φύσεως. Ἀναβαίνομεν ἀνωφερεῖς ὁδοὺς, κεκλεισμένους δι' ἀναρμόστων μικρῶν τοίχων, ἱππεύομεν μετὰ τοῦ ἀγροῦ καὶ ἀγροῦ, ἀλλ' εὐγενῆς τις καρδία παρὰ τὸν ἄρτον τοῦ ἀνθρώπου ἐφύτευσε τὰ ἄνθη καὶ ἐξ ἑνὸς καὶ ἐξ ἄλλου μέρους πίπτουσιν ἐκ τῶν ἀγρῶν παμπληθεῖς θάμνοι ἡλιοτροπίων καὶ γερανίων, ἰάσμων καὶ ῥόδων. Συχνάκις ἡ κεφαλὴ ἡμῶν κεῖται ὑπὸ τὴν σκιὰν θόλου περιελισσομένων αἰγοκλημάτων καὶ τριτῶν. Ὑψοῦμαι ἐπὶ τῶν ἀναβολέων μου καὶ τρώγω τὰς ἀρωματικὰς ὁπώρας, κλίνω πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ καὶ δεξιῶς λαφυραγωγῶ ῥόδα, ἡλιοτρόπια καὶ ἄνθη μυρίων χρωμάτων. Ἡ ἀφρονία δικαιολογεῖ τὴν κλοπὴν. Οἱ συνοδοιπόροι τε καὶ αἱ συνοδοιπόροι μου, διπλασιάζουσι τὴν λείαν ἀλλ' ἡ γόνιμος φύσις οὐδόλως φαίνεται γυμνωθεῖσα ὑπὸ τῆς ἡμετέρας ἀρπυγῆς. Αἱ χεῖρες ἡμῶν ἀδυνατοῦσι ν' ἀναχαιτίσωσι τὴν λεηλασίαν καὶ ἀρχόμεθα πολέμου ἀνθέων, ρίπτοντες ῥόδα κατὰ κρυοφύλλων καὶ πληροῦντες τοὺς τε ρίλους ἡμῶν καὶ τοὺς ὤμους τῶν κυριῶν διὰ ἰάσμων καὶ ἴων. Ἡ μέθη τοῦ ἀρώματος πλημμυρεῖ ἡμᾶς· ἐγὼ δὲ ἐκ διαλειμμάτων στρέφω πρὸς τὰ ὀπίσω, ἀτενίζων πρὸς τὸν ὠκεανὸν καὶ συγχέων οὕτω τὸ ἄρωμα τῶν ἀνθέων μετὰ τῆς πικρῆς ὀσμῆς τῶν θαλασσίων κυμάτων.

Ἐπὶ μακρὸν διάστημα ἢ εἰς *Palheira* ἔγρουσα ὁδὸς εἶνε δύσβατος καὶ βραδεῖ μόνον βήματι δύναται ὁ ἵππος νὰ περιπατήσῃ, ἀλλ' εὐθύς ὡς καθίσταται ἥττον ἀνωφερῆς καὶ αἰσθάνομαι τὴν ἀνάγκην ἵνα κεντήσω τὸν ἵππον μου, ὥς εἰ ἤθελον νὰ κατὰκρημνισθῶ εἰς τὴν μαγικὴν ταύτην φύσιν, εἰς τὴν θάλασσαν ἐκείνην τῶν ἡδονῶν, ἐννοῶ ὅτι ὁ *arriero* μου προσκολληθήθῃ διὰ τῶν χειρῶν του ἐπὶ τῆς οὐρᾶς τοῦ ἵππου μου καὶ τὰ σκέλη ἔχων ἀνηρτημένα σύρεται κωμικώτατος. Γελῶ καὶ παρτηρῶ τῇ πλησίον ἐμοῦ κυρία, ὅτι καὶ ὁ ἵππος αὐτῆς σύρει τὸ πλάτοξον παρὰρτημα ἐνὸς *arriero*. Συγγελῶμεν, γελῶμεν βορβορῶδες, ἀλλ' οἱ δύο *arriero* διαμένουσι σοβαρῶς ἐν τῇ τιμητικῇ αὐτῶν θέσει καὶ σύρονται εἴτε ὁ ἵππος μου τρίποδιζοι εἴτε καλπάζει.

Ἄλλ' ὅμως ὀλίγον κατ' ὀλίγον καθιστάμενος καὶ ἐγὼ σοβαρὸς καὶ πειρώμενος νὰ πορτογαλλίσω τὴν ἰταλικήν μου γλῶσσαν, λέγω πρὸς τὸν ὀπισθεν ἐμοῦ κρεμάμενον ὅτι ἐπιθυμῶ νὰ ἱππεύσω μόνος, ἀλλ' οὗτος, ἢ δὲν ἐννοεῖ τὴν πορτογαλλικήν μου γλῶσσαν, ἢ δὲν θέλει νὰ τὴν ἐννοήτῃ ὅπερ φέρει εἰς τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα. Δὲν χάνω ὅμως τὴν ὑπομονήν καὶ προσπαθῶ νὰ βελτιώσω τὴν πορτογαλλικήν μου. Μάταιος κόπος! Ὁ *arriero* εὐρηται πάντοτε κρεμάμενος ἀπὸ τῆς οὐρᾶς τοῦ ἵππου μου. Νῦν δὲ

ἢ ὑπομονή μου ἀπόλλυται, ἢ πορτογαλλική μου ἐξαφανίζεται καὶ βλασφημῶν εἰς καθαρὰν ἰταλικὴν γλῶσσαν, ἀρχομαι διμιλῶ τὴν παγκόσμιον γλῶσσαν, τὴν ἀδελφοποιούσαν τοὺς ἀνθρώπους καὶ καθιστῶσαν αὐτοὺς μίαν μόνην οἰκογένειαν, τὴν γλῶσσαν τῶν νευμάτων. Κτυπῶ δις ἢ τρίς διὰ τῆς μάστιγός μου ἐπὶ τῆς χειρὸς τοῦ ἀγγιέιτο, ὅστις, ἐπ' ἴσης βλασφημιῶν, ἀποσπᾶται καὶ με ἀφίνει ἐπὶ τέλους ἐλεύθερον.

Εἴθε μὴ εἶχον ποτὲ πράξῃ τοῦτο! Ἐκεῖνο τὸ ζωντανὸν παράρτημα ἐφαίνετο ὅτι ἦτο ἀναγκαστὸν· διότι ἄμικ τοῦτου ἀποσπασθέντος, ὁ ἵππος μου ἀφηνίασε, τρέχων δρομαίως διὰ μέσου τοίχων καὶ τοιχίσκων, ἐμοῦ μὴ δυνάμενου οὐδὲ ἐπὶ στιγμὴν νὰ κρατήσω αὐτόν. Ἡ κατάστασίς μου ἦτο δυσάρεστος, ἀλλὰ μετὰ τινὰς στιγμὰς ἔτι χειρότερα κατέστη. Ὁ ἵππος αἴφνης δρμήσας διὰ μέσου ἀτραποῦ τινος, δι' ἧς μόλις ἠδύνετο νὰ διέλθῃ, προσήγγιζε τὸ χεῖλος ἀβύσσου. Οἱ πόδες μου συνετρίβοντο κατὰ τῶν πετρῶν τοῦ τοιχίσκου, οἱ ὀφθαλμοί μου ἐπλανῶντο ἐντὸς ἀβύσσου ἑκατοντάδων καὶ ἑκατοντάδων μέτρων καὶ ὁ ἵππος μου φρυκτούμενος καὶ ἀφρίζων ἔτρεχε μανιωδῶς. Τοῦτο συνέβη ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ· ἄπασα ἡ ἰσχύς μου ἀπέβλεπεν εἰς ἓνα μόνον σκοπὸν, πῶς νὰ στηριχθῶ ἐπὶ τοῦ ἐφιππίου, ἀλλ' ὁ περιπλανώμενος νοῦς μου ἐσχισμάτισε τὸν ἐξ ἧς συλλογισμὸν, ὃν οὐδέποτε θὰ δυνήθῃ νὰ λησμανήσῃ· ἐὰν ἐντὸς λεπτοῦ τὰ ὄσ' ἔμου ἤθελον εὐρεθῇ ἐντὸς τοῦ βάρους τῆς ἀβύσσου ἐκείνης, τί ἤθελον πάθῃ; Ἡσθάνθην ἐπὶ τῇ σκέψει ταύτῃ σφοδρὸν σιγμιαῖον ῥίγος, ὅπερ διήλθε καθ' ὅλον τὸ σῶμά μου, ὥς αἰφνίδιος ψυχρὸς ἄνεμος ἐπὶ λίαντις.

Μετὰ μίαν στιγμὴν ἤμην κύριος τοῦ ἵππου, ἀλλ' ἀποπλανηθεὶς καὶ μὴ βλέπων πλέον τοὺς συντρόφους εὐρέθην εἰς ὠραίαν ὁδὸν μικρὰς κλιτύος, εὐραῖαν, ἔχουσαν ἑκατέρωθεν ἄγρὸν διοσκουρέων καὶ ζακχάρεως.

Ὁ ἵππος μου ἦτο κἀθιδρως, ἀλλ' ἤμην καὶ ἐγὼ ἐπ' ἴσης. Ἐνώπιόν μου ἦτο ἡ θάλασσα καὶ ἐπὶ τῆς κυανῆς αὐτῆς ἐπιφανεῖας λευκὸν ἱστίον καὶ ἤρεμον ἐφαίνετο περιφερόμενον. Αἴφνης εἰς τὴν τῆς ὁδοῦ στροφὴν βλέπω ἐνώπιόν μου, εἰς ἀπόστασιν ἴσως ἑκατὸν βημάτων, ἑφιππον νέαν κυρίαν, μόνην. Ἐνόμιζον ὅτι ἔβλεπον ὄνειρον, ὅτι εὐρισκόμεν ἑνώπιον σκηνῆς τοῦ Ἀριόστου. Ὁ ἵππος προέβαινε βραδέως, ἡ δὲ κυρία ἀπεῖτα τοὺς χαλινοὺς ἐλευθέρους ἐπὶ τοῦ τραχήλου τοῦ ἵππου, ἐστηρίζετο ὥς κεκμηκυῖα ἡ ἀσθενής. Τὸ σῶμα αὐτῆς ἦτο λεπτοφυὲς καὶ κομψόν, κακαλυμμένον διὰ μακρὰς κυανῆς ἀμυζονεῖου ἐσθῆτος. Ὁ τράχηλος λεπτὸς καὶ ἡ κεφαλὴ κεκλιμένη ἐπὶ τῶν ὤμων, ὑπὸ μέλανα δὲ βελούδινον πῖλον διὰ πτεροῦ φαικνοῦ κεκοσμημένον ἐπιπτεν ἐπὶ τῶν ὤμων πυκνὴ ξανθὴ κόμη.

Ἡθέλησα νὰ τρέξῃ ὁ ἵππος μου τριποδιστί, ὅπως προφθάσω τὴν φανταστικὴν τούτην ἐμράνισιν, ἀλλ' αὖθις μὴ μετριοζόμενος οὗτος ἐν τῇ ὁρμῇ αὐτοῦ ὑπὸ τῆς ζώσης ἰσοσταθμίας, ὠρμήσεν ὥς βέλος κατὰ μήκος τῆς ὁδοῦ, ἔφθασε τὴν κυρίαν ἐν ἀκαρεί, καὶ ἐγὼ μόλις ἔσχον καιρὸν νὰ

ἐννοήσω, ὅτε προέδραμον αὐτήν, ὅτι ὁ ἵππος αὐτῆς, καταληφθεὶς ὑπὸ αἰφνιδίως ἀμίλλης, ἐμειπτο τὸν ἵππον μου. Ἐφοβούμην διὰ τὴν κυρίαν, ἀλλ' ἤμην ἀνίσχυρος καθ' ὅλα, διότι ἐπὶ τῶν πτερύγων τοῦ διαβόλου μου ἔτρεχον καὶ πάντοτε ἔτρεχον.

Μόλις δυνηθεὶς μεθ' ὅλης τῆς ἰσχύος τῶν χειρῶν μου νὰ μετριάσω τὴν ὁρμήν, ἤκουσα ὀπισθέν μου τὸν καλπασμὸν ἐτέρου ἵππου, παρετήρησα, ἀλλὰ τὸ ἐφίππιον ἦτο κενόν. Μὴ σκεπτόμενος πλέον τὰς ἰδιοτροπίας τοῦ ἵππου μου καὶ στρέψας τοὺς χαλινούς, εἶδον εἰς ἀπόστασιν ὀλίγων βημάτων ἐπὶ τοῦ ὁρίου ἀγροῦ τινος τὴν ὡραίαν κυρίαν, κειμένην κατὰ γῆς καὶ λιπόθυμον.

Ὅπου εἶχε πέστη, δὲν ὑπῆρχον πέτραι, διὸ ἤλπιζον ὅτι οὐδὲν κακὸν θὰ συνέβη· ἐξεπήδησα ἐκ τοῦ ἵππου, ἔδραμον εἰς τὴν πλησίον πηγὴν καὶ διὰ τοῦ δερματίνου ποτηρίου μου ἔφερον αὐτῇ ὕδωρ καὶ ἔρριψα σταγόνας τινὰς ἐπὶ τοῦ ὠχροτάτου ἐκείνου προσώπου. Αὕτη ἐκίνησε τότε τὴν χεῖρα, ἣτις ἐκράτει εἰσέτι τὴν μάστιγα, ἀλλὰ δὲν συνῆλθεν.

Ἐσκέφθην τότε νὰ λύσω τὸ ἔνδυμα, ἀλλὰ καίτοι εἴκοσι καὶ δύο ἐτῶν τὴν ἡλικίαν ὧν δὲν ἐτόλμησα, τοσοῦτον ἡ καρδίᾳ μου ἔπαλλεν ὑπὸ τῆς συγκινήσεως· διὸ ἔρριψα νέον καὶ ἀφθονον ὕδωρ ἐπὶ τοῦ ὠραίου προσώπου. Ἀνοίξασα τότε αὕτη τοὺς ὀφθαλμούς· καὶ ἰδοῦσα με εἰς ὠχροτάτης κατέστη ἐρυθρὰ καὶ μόλις ἠδυνήθη νὰ κλείσῃ αὐτοὺς καὶ νὰ ψιθυρίτῃ *Sir, I thank you* (Κύριε, εὐχαριστῶ). Ἡ νεᾶνις αὕτη ἦτο θαῦμα λεπτῆς ὠραιότητος καὶ βεθείας μελγχολίας. Ἡ κόμη καστανοῦ χροιοῦ ἐκλυθεῖσα τοῦ μικροῦ δικτύου ἔπιπτεν ἐπὶ τοῦ τραχήλου καὶ τοῦ στήθους μετὰ μεγαλοπρεποῦς ἐλιγμοῦ. Ἡ κυρία ἰδοῦσα αὐτήν τὴν ἀνέσυρε καὶ ἐννόησασα ὅτι κατὰ τὴν πτώσιν ὁ ποῦς ὑπὲρ τὸ δέον εἶχεν ἀποκαλυφθῆ, εἰ καὶ τὸ σῶμα αὐτῆς ἐπόνει, ἐκαλύφθη φροντίζουσα μᾶλλον περὶ τῆς αἰδοῦς ἢ περὶ τοῦ πόνου. Κεκλιμένος κατὰ γῆς ἐνώπιον τοῦ θείου τούτου πλάσματος, εὐτυχῆς διότι παρεῖχον αὐτῇ βοήθειαν, ἐπ' ὀλίγον ἀπήλαυσα τῶν θελγήτρων ἐκείνων, διότι διὰ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ, δι' ἣς ἤλθον, ἤκουσα τὸν τριποδισμὸν ἵππου πλησιάζοντος.

Ἦτο ὁ Οὐίλιέλμος ὠχρὸς τὴν ὄψιν, μεγάλως ἀδημονῶν. Μὲ ἀνεγνώρισεν, ἔστη καὶ εὐθύς ὡς ἠτένισεν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ἤκουσα ταυτοχρόνως δύο φωνάς, αἷς οὐδέποτε ἤκουσα, καὶ ὡς νομίζω οὐδέποτε ἐν τῷ βίῳ μου θ' ἀκούσω: Οὐίλιέλμε! Ἐμμα!...

Ὅποιον πάθος, ὁποῖον ἄλγος, ὁποῖα χαρά, ὁποῖα παραφροσύνη ἐν ταῖς δύο ἐκείναις κρυγαῖς! Ἐν τῇ ψυχῇ μου ἠσθάνθην μόνον τὸν ἀπομεμακρυσμένον αὐτῶν ἦχον, ἀλλὰ συνεταράχθην καὶ ὁρμήσας ἐπὶ τοῦ ἵππου μου εἶπον τῷ Οὐίλιέλμῳ.

— Κύριε φροντίσατε περὶ τῆς δυστυχοῦς, ὑπάγω νὰ συλλάβω τὸν ἵππον τῆς.

Συνέλαβον καὶ ὠδήγησα αὐτὸν εἰς τὰ εὐτυχῆ ἐκεῖνα πλάσματα, ἅτινα τὰς χεῖρας ἐσφιγμέναις ἔχοντα ἠτένιζον πρὸς ἄλληλα καὶ ἐκλαιον· ἐν δὲ τῷ πέπλῳ τῶν δακρύων ἔλαμπεν ἐπὶ τοῦ προσώπου αὐτῶν σφοδρὸν πάθος ἀτελεύτητος χαρᾶς.

Τίς δύναται νῦν νὰ ἐνθυμηθῇ τί οἱ δύο οὗτοι ἐρώμενοι μοὶ ἔλεγον;

Ὁ Οὐτιλιέλμος δὲν ἠδύνατο νὰ ὁμιλήσῃ καὶ πιθανῶς ἐτραύλισε λέξιν τινὰ πρὸς με. Νομίζω ὅτι μοὶ ἐσφιγγε τὴν χεῖρα καὶ μὲ ἐκάλει φίλον, ἀλλ' ἐνθυμοῦμαι ὅτι καὶ ἡ "Εμμε μοὶ ἐσφιγγεν αὐτήν.

"Εσπευσεν ν' ἀφήσω αὐτοὺς μόνους, πληροφορηθεῖς πρῶτον ὅτι ἡ κυρία δὲν ὑπέστη τὴν ἐλαχίστην θλάσιν καὶ ὅτι δὲν εἶχον πλέον ἀνάγκην ἐμοῦ.

Ἐπικνηλθὼν εἰς Φουγγχάλην συγκεκινημένος, ὡς ὁ παρευρεθείς εἰς φοβεράν κατὰστροφὴν, εἰς θαυμασίαν σκηνὴν παθῶν, μεγάλων δυστυχημάτων ἢ ἀφάτου χαρᾶς. Καὶ ὅμως ἡ κατὰστροφή αὕτη οὐδὲν ἄλλο ἦτο ἢ συνάντησις ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς. Ἀλλὰ μήπως τὰ μέγιστα τῶν συμβάντων τοῦ βίου τῶν λαῶν ἢ τῶν ἀτόμων δὲν ἀναφύονται, δὲν μεταβάλλονται, δὲν λύονται διὰ τῆς ἀπλουσιότητος ταύτης περιστάσεως, διὰ τῆς συναντήσεως δηλαδὴ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς;

Ὁ Τάμεσις εἴλκυσε τὴν ἄγκυραν ἀφ' οὗ εἶχεν ἤδη προχωρήσῃ ἢ ἐσπέρα. Ἀπαντες ὑπέστρεφον πρὸς τὸ πλοῖον, ἄδοντες καὶ γελῶντες, εὐτυχῶς διελθόντες τὴν ἡμέραν· οἱ μὲν ἄνδρες θερμοὶ ὑπὸ τοῦ ἡρμιστείου οἴνου τῆς νήσου, αἱ δὲ γυναῖκες ἐμπεπλησμέναι τοῦ ἀρώματος τῶν ἀνθέων, ἐξημμέναι ἔνεκα τῆς κινήσεως τῶν ὀρμητικῶν ἵππων τῆς Μαιδέρας· ἔχοντες ἅπαντες τὰς χεῖρας πλήρεις ὠραίων κανῶν, κομψῶν ἀθυρμάτων, ὠραιοτάτων διατρήτων, ἅπαντες νύχταριστήμενοι, θορυβοῦντες καὶ φλυαροῦντες.

Ἐγὼ ὅμως κεκρυμμένος ἐν τῷ θαλαμίσκῳ μου, ἠτένιζον πρὸς ἐκάστην λέμβον, ἀναχωροῦσαν ἐκ τῆς ἔχθης, ἵνα μάθω, ἐὰν ἐν αὐτῇ ὑπῆρχεν ὁ Οὐτιλιέλμος. Καὶ ἰδοὺ μυστήριον τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας! ἐπεθύμουν σφοδρῶς νὰ ἶδω αὐτὸν ἐπανερχόμενον, ἔπτω καὶ μόνον.

Ἐφοβούμην μήπως μείνῃ ἐν τῇ νήσῳ, καὶ ἤθελον αὐτὸν εἰσεῖτε μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ πλοίῳ κίτοι μεμονωμένον καὶ ἀτυχῆ.

Ἐνώπιον τῶν δύο τούτων ἐραστῶν ἡσθαινόμην ἐμυτὸν ξένον, ἀλλὰ μοὶ ἐφαίνετο ὅτι καὶ ἐγὼ ὤφειλον νὰ θερμαινῶ εἰς τὸν ἥλιον τοῦ πάθους ἐκεῖνου, ἂν καὶ δὲν ἦμην ἄλλο τι ἢ τὸ κυνάριον, ὅπερ πρὸ τῶν ποδῶν τοῦ λέοντος λείχει, θαυμάζει καὶ ἀγαπᾷ.

Ἀλλ' ὁ Οὐτιλιέλμος δὲν ἦλθεν ἐπὶ τοῦ πλοίου οὔτε μόνος, οὔτε μετὰ συνοδείας. Ἡ νύξ εἶχε προχωρήσῃ, διὸ μετὰ λύπης ἐκλείσας τὴν θυρίδα τοῦ θαλαμίσκου μου.

Γ'.

Ἡ καὶ αὖθις ἐπὶ τῆς Θαλάσσης.

Καθ' ὅλην ἐκείνην τὴν νύκτα ἔβλεπον ὄνειρα περὶ τοῦ Οὐιλιέλμου καὶ ὀφείλω νῦν ὁμολογήσω, καὶ περὶ τῆς "Εμμας, συχνότερον μάλιστα περὶ αὐτῆς ἢ αὐτοῦ. Ἐάν ὁ νέος μου φίλος ἦτο δι' ἐμὲ ζῶν τύπος τῆς ῥώμης, ἀγχινοίης, ὠραιότητος, τὸ ἐμφανισθέν μοι ἐν Μαδέρᾳ ἐπ' ὀλίγας στιγμὰς πλάσμα, μεταξὺ τοῦ κυκνοῦ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τοῦ κυανοῦ τοῦ ὠκεανοῦ, ἦτο δι' ἐμὲ εἰκὼν τοῦ ἰδεώδους ἐνσκρχωθέντος ἐν γυναικί, ἐν τῷ λεπτῷ ἐκείνῳ πλάσματι, ὅπερ εἶχον ἐνώπιόν μου ἐπ' ὀλίγον, κείμενον ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, μεταξὺ τῶν ἀρωματικῶν φυτῶν τῆς μαγευτικῆς ἐκείνης νήσου. Ἡ φαντασίᾳ μου ἐτίνασσε ἀνυπομόνως τὰς πτέρυγας, μεταξὺ τῶν μυστηρίων ἐκείνων καὶ αἱ μᾶλλον ἀλλόκοτοι εἰκόνες κατεῖχόν με ἐν συνεχεῖ ἀγῶνι. Θὰ εἶπω τὸ πᾶν ἐν μιᾷ λέξει· ὁποιαδήποτε καὶ ἂν ἦτο ἡ τύχη τοῦ ἔρωτος τοῦ Οὐιλιέλμου, κατ' αὐτὴν τὴν νύκτα ἐξήλευον αὐτόν, καὶ ἐξήλευον αὐτὸν σφοδρῶς.

Τὴν ἐπαύριον ἠγέρθη ἐκ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου, ἠρώτησα τὸν τροφοδότην ἐάν ἅπαντες οἱ ἐπιβάται ἐπανῆλθον ἐπὶ τοῦ πλοίου. Μάλιστα, ἀπήντησέ μοι, καὶ ὅτι καὶ ὁ ὠραιὸς "Αγγλος (οὕτως οἱ ὑπηρέται ἐκάλουν τὸν Οὐιλιέλμον) ἐπανῆλθε βραδείας νυκτός, ὅταν αἱ ἀγκυραὶ ἦσαν ἤδη ὑψωμέναι καὶ ὁ Τάμεσις ἤρχιζε νὰ κινῇ τοὺς τροχοὺς αὐτοῦ. Ὁ πλοίαρχος ἐπέπληξεν αὐτὸν αὐστηρῶς, οὗτος ὁμῶς οὐδόλως προσεδίληθη, οὐδὲ λέξιν ἀπήντησε. Ἦτο ὠχρότατος καὶ ὁ τροφοδότης παρατηρήσας αὐτὸν μετὰ προσοχῆς ἐξέλαβεν αὐτὸν ὡς ἀσθενῆ ἢ πρᾶφρονα.

Ὁ Οὐιλιέλμος ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας δὲν ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ θαλαμίσκου του. Ὁ τροφοδότης, ὁ ἰατρὸς καὶ ὁ πλοίαρχος εἰσῆλθον εἰς τὸν θαλαμίσκον αὐτοῦ ἐρωτῶντες, ἐάν εἶχε χρεῖαν πράγματός τινος· ἐκάστοτε δὲ ἀρνούμενος ἠνυχορίσκει αὐτούς. Ἐγὼ δὲ περιφερόμην περὶ τὴν μικρὰν αὐτοῦ ταύτην φυλακὴν, ταραττόμενος ὑπὸ συνεχοῦς καὶ τρικχεῖας ἐνδομύχου πάλης μεταξὺ τῆς ἀνάγκης νὰ παρηγορήσω τὸν δυστυχέστατον ἐκεῖνον ἄνδρα καὶ τοῦ σεβασμοῦ, ὃν ἠσθάνόμην πρὸς τὸν σφοδρὸν ἐκεῖνον πόνον. Πλέον ἢ ἀπαξ φθάσας μέχρι τῆς θύρας, ἐτόλμησα νὰ προσψύσω αὐτήν, ἀλλὰ δὲν ἐτόλμησα καὶ ν' ἀνοίξω αὐτήν· ὠπισθοδρόμησα ἐκ νέου μᾶλλον συγκεχυμένος καὶ τεταραγμένος ἢ πρότερον. Καὶ τίς ἐν τοιαύταις περιστάσεσι δύναται ὑπερηφάνως νὰ κρίνῃ περὶ τοῦ πρακτέου;

Κατὰ τὴν τετάρτην ὁμῶς ἡμέραν εἰσῆλθον θαρραλέως εἰς τὸν θαλαμίσκον τοῦ Οὐιλιέλμου. Τὸ θάρρος ἀνεφύη αἴφνης ἐν ἐμοὶ ἐκ τῆς ἐξῆς σκέψεως. Ἐάν ἡ συναναστροφή μου ἀπαρέσκει αὐτῷ, δι' ἐνὸς μόνον νεύματος

διὰ τοῦ τόνου τῆς φωνῆς πάρευτα θὰ μοὶ τὸ δηλώσῃ καὶ ἡ λύπη αὐτοῦ θὰ ὑπάρξῃ βραχυτάτη. Ἐὰν τοῦναντίον ἤθελε μὲ ἐπιθυμήσῃ καὶ εἶχεν ἀνάγκην νὰ ὁμιλήσῃ περὶ τῆς Ἑλλάδος, θὰ ἠδύνατο νὰ πράξῃ τοῦτο εὐκόλως μετ' ἐμοῦ καὶ ἐγὼ ἤθελον ἀφάτως περηγορήσῃ αὐτόν.

Μετὰ φωνῆς δὲ δι' ἧς τὰ πάντα ἠδύνατο νὰ μοὶ συγχωρηθῶσιν εἶπον αὐτῷ.

— Οὐίλιέλμ, θέλετε τίποτε ; Πάτχετε μεγάλως. . .

— Ναί, φίλε μου, πάσχω μεγάλως καὶ ἔχω ἀνάγκην ὑμῶν.

Ἀδυνατῶ νὰ ἐκφράσω ὁποῖαν χαρὰν ἠσθάνθην κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην. Ἐκάθισα παρ' αὐτῷ, ὅστις κατεκλίνετο ἄνευ προσκεφαλαίων, ἐνδεδμενός εἰσέτι ὥς καὶ ἐν Μαρδέρφ εὕρισκετο, ὅλως τεταραγμένος, τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐρυθροὺς ἔχων, ὠχρός, ἰσχνός, ὥς εἰ πρὸ μηνὸς ἠσθένει.

Ἐσφιγξά ἀμφοτέρως τὰς χεῖρας αὐτοῦ καὶ οὗτος μὲ ἐνηγκαλίσθη, μὲ ἔθλιψεν ἐν ταῖς ἀγκάλαις του καὶ ἐπὶ μακρὸν ἔκλαυσε. Ἦτο ἡ ἐσχάτη ἥττα ἰσχυρᾶς καρδίας ἐνώπιον λύπης ἰσχυροτέρας. Ἡ εἰμαρμένη ὑπέτασσε τὸν γενναϊότατον χαρακτῆρα, ἔξ ὅσων ποτὲ ἐγνώρισα. Ἡ ἀρχαία μυθολογία πλήρης οὕσα φιλοσοφικῆς ποιήσεως, δικαίως ἐπροσωποποίησε τὴν Εἰμαρμένην.

Ἐπὶ τρεῖς ὥρας διέμεινα μετὰ τοῦ Οὐίλιέλμου, ὅστις μοὶ ἀφηγεῖτο τὴν ἱστορίαν τῶν δεινῶν αὐτοῦ, ἅτινα ἦσαν ἐκ τῶν μεγίστων ὅσα ὁ ἄνθρωπος δύναται νὰ ὑποφέρῃ, ἀλλ' ἦσαν καὶ ἐκ τῶν ὑπερτάτων ἐκείνων δεινῶν τῶν ἀνυφούντων τὸν ἄνθρωπον καὶ καθιστώντων αὐτὸν ἀγέρωχον διότι πάσχει αὐτά. Ἦτο ἀπλὴ ἱστορία, ὥς πάντα τὰ μεγάλα φαινόμενα, ἡ πάλῃ πάθος πρὸς καθήκον· ἐν τῇ πάλῃ ταύτῃ ἐνέβλεπον πᾶσαν τὴν ἀνθρωπίνην ἀδυναμίαν, πᾶν τὸ ἀνθρώπιον μεγάλαιον, ὁλόκληρον τὸν ἄνθρωπον, πᾶσαν τὴν δυστυχῆ πλάσιν, δημιουργηθεῖσαν ἐκ πηλοῦ καὶ σπινθῆρος, ἣν αἱ παρὰδόσεις πασῶν τῶν θρησκειῶν ἐπροσωποποίησαν ὥς ἡμίθεον κατὰ τὸ μὲν ἡμῖν Θεὸν καὶ κατὰ τὸ ἕτερον ἡμῖν ζῶον, ἀληθὲς ἀμφίβιον, ζῶν ἐν τε τῷ οὐρανῷ . . . καὶ τῷ βορβόρῳ.

Ἐκ τῆς στιγμῆς ταύτης ἡ πρὸς τὸν Οὐίλιέλμον φιλία μου ἐπληρώθη σεβασμοῦ. Ἐσεβόμην περισσότερον παρ' ὅσον ἡγάπων αὐτόν, καὶ τὸν ἡγάπων μεθ' ὅλης τῆς ζέσεως τῶν εἰκοσιδύο ἐτῶν μου, μεθ' ὅλης τῆς ἀφοσιώσεως, τῆς μονώσεως τῆς κατεχούσης με, εὕρισκόμενον πολὺ μᾶλλον τῆς πατρίδος καὶ τῆς μητρὸς μου. Ἡμεθα πάντοτε ὁμοῦ, δὲν διελογιζόμεθα πλέον τὴν ἀνεμοστρόβιλον, τὸν ἀποσπᾶσαντά με ἐκ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ ἑθάρρους, οὐδὲ τὸ ἐν Ἀμερικῇ ἀβέβαιον μέλλον μου. Κατέστην ἡ ἡχώ τοῦ Οὐίλιέλμου καὶ μετ' αὐτοῦ συνδιελεγόμεθα πάντοτε περὶ τῶν αὐτῶν πραγμάτων. Τὸ παρελθόν, τὸ μέλλον, ἀπασαί αἱ δυνάμεις εὐρείας ἀνεπτυγμένης διανοίας, μεγάλῃς καρδίᾳ εἶχον συγκεντρωθῇ ἐπὶ ἐνὸς μόνον σημείου καὶ δι' ἓνα μόνον ἔρωτα ἐφλέγοντο, διὰ μίαν μόνον γυναῖκα ἐφθείροντο, ἀλλ' αὕτη ἦτο πράγματι ἀξίη πάντων τούτων.

Ἐάν ἤμην ἡ ἡχώ τοῦ Οὐιλιέλμου, τούτου ἔνεκα δὲν ἤμην ὅμως καὶ ἡ ἡχώ ἡ κολκκεύουσα, ἡ θωπεύουσα, ἀλλ' ἡ βοηθοῦσα εἰς τὴν ἐνίσχυσιν καὶ στερέωσιν τῶν ἱερῶν ἀποφάσεων. Ἐνώπιον τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου, ἐνώπιον τοῦ ὑψίστου αὐτοῦ ἔρωτος τοῦ ἄνευ ἐλπίδων καὶ παρηγορίας, ὁ χαρακτήρ μου εἶχε μετριασθῇ, καὶ ἡσθάνομην ἐμαυτὸν μᾶλλον ὑπερήφανον ἢ πρότερον, ὅτι ἤμην ἄνθρωπος.

Καὶ ὅτε αἶφνης οἱ μεγαλόψυχοι σκοποὶ τοῦ φίλου μου ἐπλανῶντο ἢ διελύοντο ἐν πελάγει τρυφεροτήτων καὶ ἔρωτος, ἀπῆλαττον αὐτὸν τῆς καταστάσεως ταύτης, ἀναπαλῶν αὐτῷ τὴν δοθεῖσαν ὑπόσχεσιν, ἐνθυμίζων αὐτῷ τὰς τελευταίας λέξεις, ὥς ἡ Ἑμμὰ ἰσχυρότερα αὐτοῦ ἐν Μαδέρα προέφερε· ἀγγωνίσθητι καὶ προσδόκα, Οὐιλιέλμε».

Ὁ Οὐιλιέλμος εἶχε λάβῃ τὸ εἰσιτήριο αὐτοῦ διὰ τὴν Μαδέραν, μετὰ ταῦτα εἶχε λάβῃ αὐτὸ ἐκ νέου διὰ τὸν ἄγιον Βικέντιον. Ἦθελε νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ὑπόσχεσιν αὐτοῦ ἐξακολουθῶν τὸ ταξίδιον, ἀλλὰ ταυτοχρόνως ἐπεθύμει νὰ διαμείνῃ, ἐφ' ὅσον τὸ δυνατόν πλησιέστερον αὐτῆς. Ἐν ἀγίῳ Βικεντίῳ ἐφόβισεν αὐτὸν ἡ ἔρημος παρὰ τὴν τῆς χώρας ἐκείνης, ἥτις φαίνεται φλεγομένη ἐπὶ αἰῶνας πολλοὺς ὑπὸ πυρὸς μὴ ἐπιτρέποντος εἰς τὸ ἐλάχιστον χόρτον ν' ἀναφυῇ, διὸ ἐξηκολούθησε τὸ ταξίδιον μέχρι τοῦ Περναμβούκου. Καθ' ἐκάστην ὅμως καθιστάμην αὐτῷ ἀναγκαιότερος, διὸ ἀμφοτέρων οὗτος μεταξὺ φίλιας καὶ ἔρωτος ἔσθασε μέχρι Ῥίου Ἰανείρου. Ἡ δὲ θεία κακλονή τῆς χώρας ταύτης ὑπερνίκησε πάντα δισταγμὸν τοῦ Οὐιλιέλμου καὶ ἐπεισεν αὐτὸν νὰ διαμείνῃ ἐν Βρασιλίας. Διήλθον μετ' αὐτοῦ ἑβδομάδα ἐν μιᾷ τῶν καλλίστων χωρῶν τῆς οἰκουμένης, ἐνώπιον τῆς ὁποίας ἡ Νεάπολις καὶ ἡ Κωνσταντινούπολις ταπεινῶς κύπτουσι τὸν ἀγένα, καὶ μετὰ ταῦτα ἀπεχωρίσθη αὐτοῦ.

Τὸ τοιοῦτον ὑπῆρξε δι' ἐμὲ σκληρὸς τῆς καρδίας σπαραγμὸς διότι οὐδέποτε θὰ ἤθελον νὰ χωρισθῶ ἀπὸ τοῦ Οὐιλιέλμου, πλὴν ταυτοχρόνως ἰσχνὸς καὶ ἀσθενὴς ὢν, ἡσθάνομην ὅτι τὴ κλίμα τοῦ τροπικοῦ ἤθελε μὲ θανατώσῃ. Μένων καὶ εἰς Ῥίον Ἰανείρον ὀλίγας ἡμέρας μετ' αὐτοῦ δὲν θὰ ἠδυνάμην βεβίως νὰ παρατείνω τοῦτο ἐπὶ μακρότερον. Ἐκεῖνος ἐπεθύμει νὰ ταξειδεύσῃ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Βρασιλίας, καὶ ἀναλάβῃ τὴν διεύθυνσιν μεταλλουργικῶν ἐπιχειρήσεων, γεωργικῶν ἀποικιῶν, ἤθελε νὰ θάψῃ ὑπὸ σωρὸν ἐργασιῶν ἰδέαν φθείρουσαν αὐτόν, ἐπεθύμει διὰ τοῦ πυρετοῦ τῆς ἐργασίας νὰ νικήσῃ ἕτερον φλογερότερον καὶ κινδυνωδέστερον.

Ἀπεχωρίσθημεν ἐλπίζοντες νὰ ἐπανιδῶμεν ἀλλήλους καὶ ἡ σκέψις αὕτη κατέστησεν ἥττον σκληρὸν τὸν ἀποχωρισμὸν. Εἰμένθα ἁμφοτέροι νεοὶ καὶ ἐν τῇ ἡλικίᾳ τῆς ἐλπίδος, ἁμρότεροι ὠρείλομεν νὰ διαμείνωμεν ἐπὶ τινὰ ἔτη ἐν τῇ γοτίᾳ Ἀμερικῇ· ἄρα διὰ τί δὲν ἠθέλομεν ἐπανιδῇ ἀλλήλους;

Ἡ προσφιλέα αὕτη ἐλπίς δὲν ἐπέπρωτο νὰ πραγματοποιθῇ. Οὐδέποτε πλέον εἶδομεν ἀλλήλους.

Δ'

Μετά τρία ἔτη.

Συνεχῶς ἐπὶ δύο ἔτη ἔλαβον ἐπιστολάς παρὰ τοῦ Οὐίλιέλμου, ἀλλ' ἐκ μεγάλων διακευμμάτων. Πολλὰ τούτων βεβλήως ἀπωλέσθησαν καὶ ἦτο φυσικὸν νὰ συμβῇ τὸ τοιοῦτον, ἀμφοτέρων ἡμῶν νομαδικὸν διαγόντων βίον καὶ ταξιδευόντων εἰς χώρας κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἀγρίας. Ἐλαβον ἐπιστολάς ἐκ Ῥίου Ἰανείρου ἐκ Minas Geraes μετὰ ταῦτα καὶ ἐκ Mato Grosso καὶ ἐντεῦθεν μακρὰ σιωπὴ, ἀλγεινὴ διακοπὴ ἔλαβεν χώραν. Αἴφνης ἡ πρώτη ἐπιστολὴ ἤρχετο ἐκ Βελπαράισου μετὰ ταῦτα ἐκ Corijá, ἐκ Λίμας, ἐκ Guayaquil, ἡ δὲ τελευταία ἐκ Κουίτου.

Τὸν γεωγραφικὸν χάρτην ἀνὰ χεῖρας ἔχων ἀνίχνευον τὸ παράδοξον τοῦ ἀτυχοῦς φίλου μου ταξιδίου καὶ ἠκολούθουν τοὺς λυπηροὺς αὐτοῦ σταθμούς. Τὰ μακροχρόνια ταξείδια, τὸ ἀλλάσσειν χώρας δὲν παρεῖχον ποσῶς εἰρήνην τῇ ἀπηλπισμένῃ ἐκείνῃ ψυχῇ, τοῦναντίον μάλιστα ὁ χρόνος ἐφάνετο σκληρόνων τὸ ἀλγος ἐκεῖνο καὶ δηλητηριάζων τὴν πληγὴν. Ἦτο ἐκ τῶν παθημάτων ἐκείνων, μεθ' ὧν ζῇ τις ἢ θνήσκει, ἀκόρη καὶ ἐὰν πέπραται ἐπὶ αἰῶνας ὅλους νὰ ζῇσθ.

Τινὲς τῶν ἐπιστολῶν ἐκείνων εἶχον φυσιογνωμίαν φοβεράν, ὥστε πράγματι ἠδυνάμην νὰ ὑποθέσω αὐτάς γεγραμμένας κατὰ τὴν παρχμονὴν αὐτοκτονίας, ἀλλ' ὁ βελὺς σεβασμὸς καὶ ἡ πίστις εἰς τὰ ὑποσχεθέντα, πιθάνον δὲ πρὸ παντὸς ἄλλου, καὶ ἀκτὶς ἐλπίδος, ἐτήρουν τὸν Οὐίλιέλμον ἐν τῇ ζωῇ.

Μετὰ τὴν τελευταίαν ἐκ Κουίτου ἐπιστολὴν κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1856 οὐδὲ λέξιν ἔλαβον πλέον παρὰ τοῦ φίλου μου, οὐδὲ παρ' ἄλλων ἠδυνήθηεν νὰ λάβω εἰδήσιν τινά. Ἀπὸ τοῦδε ἔλκειον αὐτὸν ταθναῖναι, ὅτε ὑπὸ τῆς βρεταννικῆς πρεσβείας τῆς Βουένος-Ἀίρες ἔλαβον φάκελλον, ὃν μετὰ μεγίστης ἀδυσχελίας ἤναιζα. Δὲν εἶχον οὔτε ὑποθέσεις οὔτε φίλους ἐν Ἀγγλίᾳ, διὸ ἡ καρδία μοι ἔλεγεν ὅτι τὰ ἔγγραφα ταῦτα ἦσαν τοῦ Οὐίλιέλμου μου. Εὖρον πάραυτα ἐν τῇ δέσμῃ ἀνευ ἡμερομηνίας τὰς ἐλίγας ταύτας γραμμάς.

«Φίλε μου,

«Ἐνταῦθα θέλετε εὖρεθ' ἠνωμένους καὶ ἐσφραγισμένους ἐπιστολάς τινάς, τὸ προσφιλέστατον ὧτων ἐν τῷ κόσμῳ ἔχω. Διαφυλάξατε αὐτάς ἐπὶ δέκα ἔτη εἰσέτι· ἐὰν κατὰ τὸ διάστημα τοῦ χρόνου τούτου, οὐδεὶς ἐν ὀνόματί μου ἔλθῃ νὰ ζητήσῃ αὐτάς, δημοσιεύσατέ τας. Διὰ τῆς ἐντολῆς μου ταύτης, νομίζω, ὑπακούω τῇ φωνῇ τῆς ἐμῆς "Εμμας, ὅταν αὕτη μοι ἔλεγεν» ἐκά-

στη πράξις τοῦ βίου ἔστω χρήσιμος καὶ αἱ ὁδύναι ἡμῶν ἔστωσαν ὠφέλιμοι εἰς ἄλλους τινάς. η

«Φίλε, εὐχαριστῶ ὑμῖν ἐκ νέου, δι' ὅσα ἐν μιᾷ ὥρᾳ ἐν Μαδέρᾳ χάριν τῆς Ἑμμάς ἐπράξατε, δι' ὅσα πάντοτε ἐπράξατε ὑπὲρ τοῦ ὑμετέρου

Οὐλιέλμου».

Ε'

Λείψανα τοῦ Οὐλιέλμου καὶ τῆς Ἑμμάς.¹

«Πράξον ὅ,τι πρέπει νὰ πράττῃς, καὶ ὡς συμβῇ ὅτι πρέπει νὰ συμβῇ. Τὸ τοῦ ἀνθρώπου μεγαλεῖον εἶνε ἡ ἐκπλήρωσις τοῦ καθήκοντος».

Ὁ Οὐλιέλμος τῇ Ἑμμά.

Ἐν Λονδίνῳ τῇ 12 Ἰανουαρίου, 18...

Συγχώρητόν μοι, ἐάν σοι γράφω, συγχώρησόν μοι, ἐάν σοι γράφω, ὡς ἐάν αὕτη δὲν ἦτο ἡ πρώτη πρὸς σε ἀπευθυνομένη ἐπιστολή μου, ἀλλ' ἡ ἑκατοστὴ ἢ χιλοστὴ. Ὁ γραπτὸς λόγος εἶνε ἰσχυρότερος τοῦ προφορικοῦ, τοῦτο εἶνε ἀληθέστατον, καὶ οὐδέποτε τοσοῦτον ὅσον νῦν ἠσθάνθην τὴν ἀλήθειαν τοῦ πράγματος τούτου· ἀλλ' ἐγὼ νομίζω ὅτι δικαιοῦμαι νὰ σοι ἐκφράσω τὴν σκέψιν μου καὶ διὰ τοῦ μέσου τούτου.

Πρὸ ἐνὸς ἡδὴ ἔτους σέ εἶδον· γινώσκεις δὲ ποῦ, πῶς καὶ πότε. Ἐν τῇ παραττούσῃ με ἀμφιβολίᾳ ἔχω τὴν προσφιλεστάτην ταύτην ἡδονὴν ὅτι καὶ σὺ ἐνθυμεῖσαι ποίχιν ἡμέραν, ποίχιν ὥραν, ποίχιν στιγμὴν. Καὶ ἀπὸ τῆς ἡμέρας ταύτης, Ἑμμά, τὸ γινώσκεις, περὶ οὐδενὸς ἄλλου ἐσκέφθην ἢ περὶ σοῦ, οὐδὲν ἄλλο ἐζήτησα ἢ σέ, ἐζησα μετὰ τοῦ ὀνόματός σου καὶ μόνου ἐπὶ τῶν χειλέων, μετὰ τῆς εἰκόνης σου ἐν τῇ καρδίᾳ. Ἠγάπησα ἕπαντα τὰ διὰ κυκνοῦ χρώματος ἐνδεδυμένα πλάσματα, ἐλάτρευσα τὸν κυκνοῦν Οὐρκανόν, τὰ κυκναῖ ἀγνῆ, τὰς κυκναῖς ταινίαις, διότι κατὰ πρώτην φοράν σέ εἶδον φοροῦσαν λευκὸν ἔνδυμα, συνεσφιγμένον διὰ μικρᾶς ταινίαις κυανοῦ χρώματος.

¹ Αἱ ἐν τῷ ἐμῷ χειρογράφῳ ἐπιστολαὶ τῆς Ἑμμάς ἐγράφησαν ὑπὸ τοῦ ἰδίου Οὐλιέλμου· ἐπομένως αὗται θὰ εἶνε τὰ ἀντίγραφα τῶν ἀυτογράφων. Ὁ φίλος μου ἀναμφιβόλως δὲν ἠθέλησε νὰ στερηθῇ τοῦ προσφιλεστάτου θησαυροῦ αὐτοῦ· καὶ ἐγὼ ὁ γνωρίσας αὐτὸν εἶναι βέβαιος ὅτι θὰ ἀπέθανε μετὰ τῶν ἐπιστολῶν ἐκείνων, καὶ θὰ παρήγγειλε νὰ ἐνταφισθῇ μετ' αὐτῶν. Ἐτερον ἐλκυστὸν πάραυτα τὴν προσοχὴν τοῦ παρατηροῦντος τὰ χαρτῖα ἐκεῖνα εἶνε τὸ ἔξῃς· ὅτι αἱ ἐπιστολαὶ ἐξελέχθησαν μεταξὺ τῶν πολλῶν, αἱ ὁ Οὐλιέλμος καὶ ἡ Ἑμμά θὰ ἔγραφαν κατὰ τὰ ἔτη 18...-18...

Τὸ τοιοῦτον θὰ ἀπέθῃ τῷ Οὐλιέλμῳ λίαν ἀλγεινὴ ἐγχείρησις, ἀλλ' οὗτος ἐξεπλήρου αὐτὴν δι' ἀγάπην τῆς Ἑμμάς αὐτοῦ, ἵνα συντελέσῃ εἰς ἐπωφελεῖν πρᾶξιν.

Συγχώρησον τὸν περὶ δαριώδη τρόπον μου, ἀλλ' ἐγὼ ἐλάτρευτα τὰ γράμματα τῆς ἀλφειότητος, τὰ σχηματίζοντα τὸ ὄνομά σου. Καθ' ὅλον τὸ ἔτος τοῦτο ἀράτων ἐλπίδων καὶ ἀπειργεσίπων βρασάνων, θὰ ἐπεθύμουν νὰ εἶχον τὴν ἰσχύϊν τοῦ Νεπολέοντος, τὴν μεγαλοφυΐαν τοῦ Βύρωνος, τὰ πλούτη τοῦ Ροτσχίλδου ἵνα καταστῶ ἀξιός σου νὰ ῥίψω εἰς τοὺς πόδας σου ἰσχύϊν, χρυσόν, μεγαλοφυΐαν, καὶ νὰ σοι εἶπω, πάντα ταῦτα εἶνε ἰδικά σου, πάντα ταῦτα εἰς ἀνταλλαγὴν μειδιόματός, λέγοντός μοι «σὲ ἀγαπῶ».

Σὲ ἠκολούθησα πανταχόσε εἰς Λονδίνον. Βάθην, Ἰταλίαν, κατώρθωσα νὰ παρουσιασθῶ εἰς τὴν οἰκίαν σου καὶ νὰ καταστῶ ἀγκλητὸς τῇ θείᾳ σου, ὁδηγὸν εἶχον τὴν τροχίαν σου καὶ ἄνευ σοῦ δὲν ἤσθαι νόμην ἑμαυτὸν ζῶντα. Ἐσιώπων πάντοτε. Περὶ φόβος, σύννοος καὶ ἐνίοτε ἐντρομος ὅτι ἐτόλμησα νὰ σε ἀγκλήσω, ἐσιώπων πάντοτε.

Δι' ἐνὸς βλέμματός ἠδύνασο νὰ με καταστήτῃς τὸν δυστυχέστατον ἀπάντων τῶν ἀνθρώπων, διὰ παντός ἠδύνασο νὰ με ἀπομακρύνῃς ἀπὸ σοῦ, ἀλλὰ τούναντίον σὺ μοὶ ἐπέτρεψας νὰ σε βλέπω καὶ ὅτε ἔχουνον εἰς τοὺς ὀφθαλμούς μου ὅλον τὸ πῦρ τῶν παθῶν μου, τῶν πόθων μου, ὅλον τὸν χεῖμαρρον τῶν σκέψεών μου, αἵτινες ἐκ σοῦ καὶ μόνης ἐτρέφοντο, ὅτε παρρησιῶν σε ἐμυθολῶς, θερμῶς, σπατρωδῶς, σοὶ ὠμίλουν διὰ τῶν ὀφθαλμῶν, ἐταράσσες, οἱ ὀφθαλμοί σου ἔλκμπον αἴφνης καὶ ἐκρύπτοντο ἔπειτα ὑπὸ τὰ βλέφαρά. "Ω! μὴ εἴπῃς ὅτι δὲν με ἀγαπᾷς, διότι δὲν θά το ἐπίστευον. Ὀνόματόν με ἀνόητον, ὑπερήφανον· πρόσθε καὶ με διὰ τῆς αἰσχροτάτης περιφρονήσεως, ἀλλὰ μὴ ψευθεῖς εἰς μάτην. Ὑπεράνω τῶν πολλῶν προφυλάξεων τῆς ἀνατροφῆς, ὑπεράνω τῆς ὑπηρεσίας, ὑπεράνω τῶν ἐκκτὸν γλωσσῶν, τῶν διαιρουσῶν τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἀποκαθιστῶν αὐτοὺς ξένους ἀπ' ἀλλήλων, ὁ Θεὸς ἀφῆκεν ἡμῖν ἄκτινα φωτός τοῦ παραδείσου αὐτοῦ καὶ ἔθετο αὐτὴν ἐν τῷ βάθει τῆς κόρης τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν. Δύο ὀφθαλμοὶ ἐν μιᾷ στιγμῇ δύνανται νὰ ἐκσφενδονίσωσι πρὸς ἀλλήλους χειμάρρους ὀργῆς, φλόγας πόθων, κύματα ἔρωτος· ὁ ὀφθαλμὸς δύναται νὰ μισήσῃ, περιφρονήσῃ, λατρεύτῃ, δύναιται νὰ φρίξῃ, ἀμφιβάλλῃ, δύναιται νὰ ἐπιτάξῃ καὶ ὑπακούτῃ, δύναιται νὰ ζητήσῃ καὶ ἀπαντήσῃ, δύναιται νὰ καταρασθῇ καὶ νὰ εὐλογήσῃ. Ὁ ὀφθαλμὸς τὸ πᾶν δύναται, ἐκτὸς τοῦ ψεύδεσθαι. Καὶ σὺ δὲ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν σου μοὶ εἶπες ὅτι με ἀγαπᾷς. Καὶ ἐὰν με ἀγαπᾷς, διατί με ἀποφεύγεις;

Καὶ ὅμως σὺ μ' ἀποφεύγεις ἀπὸ μηνός, με ἀποφεύγεις ἀφ' ἧς ἐσπέρας ἐπιβιβάσθέντες τοῦ Ταμέσεως διηρχόμεθα ὁμοῦ τὴν Μάγχην. Ὑπέστρεφες μετὰ τῆς θείας σου ἐκ ταξιδίου εἰς Ἰταλίαν, ταξιδίου, ὅπερ καὶ ἐγὼ μετὰ σοῦ ἐταξείδευσα, συναδελφών σε μακρόθεν, κρυπτόμενος καὶ ἐκ διαλειμμάτων ἐμφανιζόμενος, ὅτε μὲν καταπολεμούμενος ὑπὸ τοῦ σεβασμοῦ καὶ τῆς εὐκοσμίας, ὅτε δὲ ὁδηγούμενος ὑπὸ τῆς τροχίως τοῦ ἡλίου μου. Ἀλλ' ὁ Τάμεσις συνήνωσεν ἡμᾶς ὑπὸ τὴν αὐτὴν στέγην καὶ ἐν ὠραιοτάτῃ

ἐσπέρῃ, ἐν ᾧ ἡ θάλασσα ἦτο γαλήνιος καὶ ἡ σελήνη ἐκρύπτετο καὶ πάλιν ἐνεφρνίζετο μετὰ τῶν πυκνῶν θυτάνων τοῦ καπνοῦ τοῦ πλοικαρίου ἡμῶν, σὺ ἐκάθητο ἐπὶ Ὀρκνιδίου τοῦ κατκαστρώματος πλησίον τῆς θείας σου, ἥτις ἀκούσασα πρῶτον τὴν ὀλυκρίαν μου, εἶχεν ἔπειτα ἀποκοιμηθῇ.

Σὺ μὲ ἐπέτρεπες νὰ σοὶ θυμῶ καί, ἀτενίζουσα τὴν σελήνην, εὐηρεστεῖσο συχνάκις νὰ ἐξαφρνίζῃς αὐτὴν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν σου, διὰ κομφῆς κάμψεως τῆς κεφαλῆς, κρυπτούσης τὸ τῆς νυκτὸς ἄστρον ὀπισθεν τοῦ μέλανος σωλήνος τῆς καπνοδόχης. Ἀγνοῶ τί ἔλεγον, ἀλλ' ὀμίλουν συνεχῶς, διότι μοῦ ἠεροῦτο εὐχαρίστως. Δὲν ἔβλεπον τὴν σελήνην, οὐδὲ τὸν ἀφρίζοντα αὐλάκα, ἐν ᾧ Τάμεσις ἤνοιγεν ἐν τῷ μέσῳ τῶν κυμάτων τοῦ Ὀκεανοῦ, ἔβλεπον μόνον τὸ θεῖόν σου πρόσωπον, ὅπερ ἐφώτιζε τὸ φαιδρὸν καὶ ἀργυροειδὲς τῆς σελήνης φῶς. Ἀνέτρεες πρὸς τὰ ὀπίσω τὴν βοστρυχώδη σου κόμην, ἥτις ἀπλουμένη ὑπὸ τῆς ὑγρᾶς τῆς νυκτὸς ἀτμοσφαιρᾶς ἐφίλει τοὺς ὤμους σου, ἐφ' ὅσον ἰδιότροπος ἄνεμος δὲν ἔφερεν αὐτὴν νὰ θωπεύσῃ τὴν παρειάν σου. Καθ' ὅλως ἐκείνας τὰς ὥρας μίαν μόνην λύπην ἡσθάνθη προξενουμένην ὑπὸ τῆς θέας τῶν ὀχθῶν τῆς Ἀγγλίας, ἃς ἐφ' ὅσον ἐπλησιάζομεν, διέκρινον. Σὺ δὲ καθ' ὅλην τὴν νύκτα μίαν μόνην λέξιν μοὶ εἶπες.

«Τί λέγεις Οὐιλιέλμε; σιδηροῦς σωλὴν ἀρκεῖ ἵνα κρύβῃ ὀλόκληρον κόσμον, θύσανος καπνοῦ ἀρκεῖ νὰ κατακρύψῃ ὀλόκληρον θάλασσαν φωτός, διαχρουμένου ὑπὸ τῆς σελήνης. Δὲν συμβαίνει οὕτω καὶ ἐν τῷ βίῳ τοῦ ἀνθρώπου; Βλέπει τις τὸν οὐρανὸν καὶ δὲν δύναται νὰ τὸν ψάψῃ, ἀκούει περὶ Θεοῦ καὶ δὲν ἐννοεῖ αὐτόν, θέλει νὰ περικλείσῃ ἐν ἑαυτῷ κόσμον ὅλον καὶ τελευτᾷ ἐκ γαστραλγίας ; »

Ἀγνοῶ τί ἀπίντησα, ἀλλ' ἐνθυμοῦμαι καλῶς ὅτι μετὰ πικρέλευσιν λεπτοῦ, τὸ ῥινόμικτρον, ἐφ' οὗ ἐστήριζες τὴν κεφαλὴν, ἔπεσεν ἐπὶ τοῦ κατκαστρώματος. Ἐγὼ ἔκυψα νὰ τὸ λάβω καὶ αἱ χεῖρες ἡμῶν συνηντήθησαν ἡ δὲ χεὶρ σου ἔσφιγξε τὴν ἐμὴν. Ὅποια ἄδυσσος κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἠνεψήθη ἐνώπιόν μου! Ἐμμε, χρόνος δὲν ὑπάρχει διὰ τὴν σκέψιν, τὸ ὠρολόγιον δὲν ἐφευρέθη ἵνα μετρή τοὺς παλμούς τῆς καρδίας.

Τοῦτο μόνον γινώσκω, ὅτι ὑμεῖς ἀφ' οὗ μοὶ ἔσφιγξες τὴν χεῖρα μετενόησες ἢ ἐφοβήθης Ἠγέρθης, εἶπες ὅτι ὁ ἀὴρ τῆς νυκτὸς σέ ἔβλαπτεν ἐξύπνισες ἀποτόμως τὴν θείαν σου καὶ ἀπεσύρθης μετ' αὐτῆς εἰς τὸν θαλαμίσκον σου. Πάντα ταῦτα ἐγένοντο ἐν μιᾷ στιγμῇ, ἐγὼ ἐνόμιζον ὅτι ἐνυπνιαζόμην, ἀγνοῶ ἂν ἀπίντησα εἰς τὴν ξηράν καὶ ψυχρόν σου «καλὴν νύκτα, κύριε Οὐιλιέλμε.» Τοῦτο μόνον ἐνθυμοῦμαι, ὅτι ἔμεινα μόνος, φρίττων, τρέμων ὡς παιδίον. Τὸ ἥμισυ τῆς ψυχῆς μου ἐκρύγαζεν εἰσέτι ἀγαλλόμενον «Οὐιλιέλμε εἶσαι ὁ εὐτυχέστατος τῶν ἀνθρώπων,» ἐν ᾧ τὸ ἕτερον ἥμισυ πάτχον μοὶ ἔλεγεν «εἶσαι τὸ ἀτυχέστατον, τὸ ἀθλιώτατον τῶν πλασμάτων.»

Ἀπὸ τῆς ἐσπέρας ἐκείνης, Ἐμμε, ἄδυσσος ἐχώρισεν ἡμᾶς. Ἐκτοτε σὺ

μὲ ἀπέφευγες καὶ μὴ ἀρκουμένη ὅτι μετέβλεπες αἰρῆνης τὸν τόπον τοῦ περιπάτου σου, τὴν οἰκίαν τῶν συνεντεύξεών σου, δὲν ἠθέλησες πλέον οὐδὲ ν' ἀπαντήσης τὰ βλέμματά μου, ἂν καὶ ταῦτα πάντοτε σὲ ἐζήτουν, ἐπαυτοῦντα ἐν σου βλέμματι. Διὰ τί μοὶ ἐσφριγξες τὴν χεῖρα, ἐλὼν ἡ στιγμιαία αὕτη εὐτυχία ὥρειλε νὰ μοὶ προξενήσῃ τοιαύτην λύπην; Τί ὑπάρχει ἐν σοὶ ισχυρότερον τῆς καρδίας σου; Πῶς! ἔχεις ἐν τῇ ψυχῇ σου δύο δαίμονας, ὧν ὁ εἷς εὐλογεῖ καὶ ὁ ἕτερος καταράσσεται. Διὰ τί μὲ κατασπαράσσεις τοιοῦτοτρόπως; Δὲν γινώσκεις ἴτως τί ἐστὶ λύπη; Δὲν γινώσκεις ὅτι ζῶ μόνον διότι ἡ σκληρὰ σκέψις μὲ βρυσάνει καὶ μὲ θέλγει συγχρόνως ὅτι καὶ σὺ πᾶσχεις, ὅτι καὶ σὺ καταράσαι τι ἢ τινα, τεθέντα ὡς πρόσκομμα μεταξὺ ἐμοῦ καὶ σοῦ; Ναὶ ἐγὼ σὲ βλέπω μετ' ἀγρίας χαρῆς ὁσημέραι καθισταμένην ὠχροτέρην καὶ διακρίνω συχνάκις ἐπὶ τοῦ προσώπου σου μετὰ τέρψεως φρονέως τὰ ὑπ' ἡμῶν χυθέντα δάκρυα ἐν τῇ ἡρεμίᾳ τῆς νυκτός. Σὺ δὲν κοιμᾷται καὶ κλαίεις, ὡς ἐγὼ κλαίω καὶ δὲν κοιμῶμαι. Ἡ βάρβαρος αὕτη χαρὰ μὲ διατρηρεῖ ζῶντα, ἡ σκληρὰ αὕτη ἡδυπάθεια μοὶ διατρηρεῖ ἐν τάξει τὸ λογικόν, ὅπερ ὀλίγου δεῖν, ἔθραυε τὸν θόλον τοῦ κρᾶνίου μου, διὰ τῆς ἐκρήξεως τῆς παρὰφροσύνης, διὰ τοῦ ἐμπρησμοῦ τῆς ἀπελπισίας.

Ἐγὼ σὲ ἠγάπων, σὲ ἠγάπων ἐν σιγῇ καὶ τοσοῦτον σὲ ἠγάπων, ὥστε ἡ ιδέα ὅτι ἡμέραν τινὰ θὰ ἦτο δυνατόν νὰ εἶται ἰδική μου, μοὶ προὔξεναι παλμούς τῆς καρδίας, μὲ καθίστα σχεδὸν ἔντρομον. Δὲν ἐνόμιζον ἐμαυτὸν ἄξιον σοῦ, ἐπεθύμουν νὰ σε λατρεύσω, ἤθελον ὀλίγον κατ' ὀλίγον νὰ σὲ περικυλώσω δι' ἀτμοσφαιρᾶς ἀπορροούσης ἐκ τῆς καρδίας μου αὐτῆς. Σὺ ἀγνοεῖς ὅποιαν μεταβολὴν ἔφερες ἐν ἐμοί, ὅπως ἐπιμελῶς ἐζήτησα τὸν χαρακτῆρά μου, ἵνα καταστῶ ἄξιός σοῦ. Ὅπου εὗρισκον κηλίδι, ὅπου ἀνεκάλυπτον ἀδυναμίαν, μετὰ χειρὸς ὀρμητὴν σίδερου καὶ πυρὸς, ὅπως ἀντὶ τῆς κηλίδος καὶ τῆς ἀδυναμίας θέσω τὸ ὄνομά σου, τὴν θεῖάν σου εἰκόνα, τὸν πρὸς σὲ ἔρωτα. Περιέμενον νὰ αἰσθῆνθῃ ἐμαυτὸν τέλειον καὶ θεωρηθῇ ἄξιός σοῦ, ὅπως δυνήθῃ νὰ σοὶ εἴπω μὲ τρέμοντα μὲν χεῖλη ἀλλὰ καὶ μετὰ θάρρους: Ἐμμεν ἐπιθυμῶ νὰ γείνω ἰδικός σου, δός μοι τὴν χεῖρα, εἵμεθα ἄξιοι ἀλλήλων.

Ἀλλ' ἡ ἡμέρα αὕτη δὲν εἶχεν εἰσέτι ἔλθῃ. Ἐβλεπον μακρόθεν ἐν τῇ ὀμίλῃ τὸν ὄρθρον τῆς ἡμέρας ἐκείνης, τῆς παρὰδυσσεύου ἐκείνης ὥρας ἀνατέλλαντα καὶ σφοδρὸς πόθος καὶ ἀπερίγραπτος ἀγωνία μὲ ἐνεθάρρουν ἵνα περιμείνω, διότι εἰς τὸ τέλος τῆς ὁδοῦ ἐκείνης, ἔβλεπον τὴν Ἐμμεν μου. Ἀχ! Ἐμμεν, Ἐμμεν, σὺ μ' ἐννοεῖς βεδαιώς, αἰσθάνεσαι καὶ σὺ κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην πᾶν ὅ,τι καὶ ἐγὼ αἰσθάνομαι.

Ἀλλὰ σὺ ἔθραυες τὸ γόητρον, σὺ κατεκρήμνιτες ἐκ θεμελίων τὸν ναόν, ἐν ᾧ ἐπεθύμουν νὰ τοποθετήσω τὸν θεόν μου, σὺ διὰ σκληρῶν χειρῶν ἀπέσπασες ἐκ τῆς ῥοδωνίας τὴν φωλαάν, ἐντὸς τῆς ὁποίας διενερούμεν νὰ

τοποθετήσω τὸν ἔρωτα ἡμῶν· ἔθεσες τὴν φωλαὴν ἐκείνην ὑπὸ τοὺς πόδας σου· κατεπάτησες καὶ συνέτριψες αὐτήν. Ἐγὼ δὲ ῥίψας τὴν ὁδοιπορικὴν μου ῥάβδον, μεθ' ἧς ἐπορευόμην εἰς Μόκαν, ἐθρήνησα ὡς περὶ ηγητῆς, ὅστις διὰ πολυχρονίου ἐργασίας καὶ πολλῶν κόπων κτησάμενος πλοῦτον, ἐν ᾧ ἐπανέρχεται εἰς Εὐρώπην συλλαμβάνεται ὑπὸ ληστῶν ἀφαιρούντων αὐτῷ τὰ πάντα. Ναι, Ἐμμα, ὑπ' ἡρῶα ἀγροῖκος. Πηρέστην εἰς τὴν θείαν σου καὶ σὲ ἐζήτησα εἰς γάμον, σὲ ἐζήτησα, ὡς ἐκὼν ἦσο κοινὴ γυναῖκα, ὡς εἰ φθάσας εἰς ὄριμον ἡλικίαν εἶχον ἀποφασίσῃ νὰ νυμφευθῶ. Ἐζήτησα διὰ τὴν αἰωνιότητά τὴν χεῖρά σου, πρὶν ἢ μάθω ἐκὼν ἐπὶ τοῦ Ταμέσεως ἡ χεὶρ σου ὑπὸ ἀφαιρέσεως ἢ ἔρωτος ὁδηγουμένη ἐσφιγξέ τὴν ἰδικήν μου. Ἐκρυσσα τὴν θύραν τοῦ παραδείσου, ἔχων ἀργύριον ἀνὰ χεῖρας, ἵνα μοὶ ἀνοίξῃ ὁ θυρωρὸς καὶ μοὶ δώσῃ τὸ εἰσιτήριόν μου. Οὐδέποτε θὰ συγχωρήσω ἐμαυτὸν διὰ τὴν ποταπότητα ταύτην, διὰ τὴν πρᾶξιν ταύτην ἀνθρώπου ἀπηλπισμένου. Καὶ γινώσκεις τί μοὶ ἀπήντησεν ἡ θεία σου; Τὸ πρόσωπόν της ἐγένετο σοφρόν, ἐταράχθη μεγάλως, μετὰ δυσκολίας ἠδυνήθη ν' ἀναπνεύσῃ καὶ μοὶ ἀπαντήσῃ· εἶτα αἰδομένως μοὶ εἶπε τὰς λέξεις ταύτας. «Ἐρωτήσατε τὴν Ἐμμαν. Αὕτη ἔχει λογικὸν γηραιῶς γυναικὸς εἶνε ὁ μόνος δικαστῆς τοιούτων ζητημάτων, ἡ θέλησις αὐτῆς εἶνε καὶ θέλησις μου ὁμιλοῦσα δὲ καὶ χειρετίζουσα με μοὶ ἐφάνη ὅτι μ' ἐβλεπε μετὰ οἴκτου καὶ τρυφερωτάτης συμπαθείας.

Καὶ νῦν κεῖμαι πρὸ τῶν ποδῶν σου, ὡς κατὰδικος, ὅστις ἀδίκως ὑποστάς μακρὰν φυλάκισιν μετὰ συντετριμμένης καρδίας καὶ ἀθυμίας ἀναμένει λέξιν γενναίαν καὶ περήγορον ἐπαναφέρουσιν αὐτὸν εἰς τὴν ἀνθρωπίνην κατάστασιν

Ἐγὼ εὐρίσκομαι ἐν ἀθύρῳ καταστάσει, Ἐμμα, διότι ἐζήτησα παρὰ θείας τὴν χεῖρά σου, διότι ἔγραψα πράγματα ἅτινα οἱ ὀφθαλμοὶ μόνον ἡμῶν ἠδύναντο νὰ εἴπωσιν, ποιήσας πρὸς σὲ ἀπρεπῆ αἵτησιν, ἀκατάλληλον, ἀναξίαν καὶ σοῦ καὶ ἐμοῦ. Τὰ σχέδιά μου ἐντυχέγησαν, τὸ ἰδεῖν δέ μου ἐξηλείφθη καὶ εἰμὶ ὡς ῥακενδύτης καὶ πειναλῆς ἐν τῷ μέσῳ ἐρήμου· ὀλίγας στιγμὰς ἀφ' οὗτου ἐθεώρουν ἐμαυτὸν βασιλέα τῶν βασιλέων, ᾗτησα παρὰ τοῦ πρώτου τυχόντος ὁδοιπόρου τὸν ἄρτον τῆς ἐλεημοσύνης . . . καὶ τὸν ἄρτον τοῦτον, ᾗτησα παρὰ σοῦ παρὰ σοῦ, θεὰ τοῦ οὐρανοῦ μου

Ἡ Ἐμμα τῷ Οὐϊλιέλμῳ

Ἐν Λονδίῳ τῇ 12 Ἰανουαρίου 18..

Κύριε Οὐϊλιέλμ, μεγάλως λυποῦμαι ὀφείλουσα ν' ἀπαντήσω εἰς τὴν ἐπιστολήν σου καὶ ἐλπίζω ὅτι θέλεις βεβαίως πιστεύσῃ ταλαίπωρον πλῆσμα ἀτυχέστατον μὲν καὶ ἀσθενέστατον πλὴν οὐδέποτε ψευθόν.

Πρὶν ἢ σοὶ γράψω, ἔκλυτα ἱκανῶς· ἀλλὰ, κύριε Οὐλιέλμε, δὲν δύναμαι νὰ γείνω σύζυγός σου, δὲν δύναμαι νὰ κατκιστῶ σύζυγος οὐδενός. Μὴ ἐρωτήτης τὴν αἰτίαν, μὴ ἐπικυζήτης διὰ τῆς περιορίας σου τὸ ἄλγος μου. Λησμονήσόν με, εἶσαι νέος, πλούσιος τὸν νοῦν καὶ τὴν βώμην, ἀφιέρωσε τὰς σπανίας ἀρετὰς τῆς καρδίας σου ἵνα κατκστήσης εὐτυχὲς πλάσμα δυνάμενον νὰ ἀνταποκριθῇ εἰς τὸν ἔρωτά σου. Ὁ Θεὸς εἶνε γενναῖος, ὁ κόσμος κατοικεῖται ὑπὸ εὐμορφωτάτων καὶ προσφιλεστάτων πλασμάτων ἀξίων σοῦ. Κατάρτησον εὐτυχὲς ἐν τούτων καὶ ὑπερήφανον, ὅτι ἔγινε σύζυγός σου.

Πρὸ παντὸς ἄλλου ὅμως λησμονήσόν με, σὲ ἐξεργίζω ἐν ὀνόματι τοῦ πατρὸς μου.

Ὁ Οὐλιέλμος τῇ "Ερμα

Ἐν Ἀπολὼνι τῇ 13 Ἰανουαρίου 18..

"Ω, "Ερμα, δὲν θὰ σε λησμονήσω, δὲν θὰ ἐκλέξω σύζυγον ἐκ τῶν λοιπῶν θυγατέρων τῆς Εὐκας, μία μόνη γυνὴ ἐν τῷ κόσμῳ ὑπάρχει, δι' ἐμέ, καὶ αὕτη εἶσαι σύ, εἰς μόνος τρόπος τοῦ ζῆν δι' ἐμέ ὑπάρχει, καὶ οὗτος εἶνε τὸ ζῆν μετὰ σοῦ.

Διατί δὲν ἐτόλμησε νὰ μοι γράψῃς ὅτι δὲν μὲ ἀγαπᾷς; Ἦθελον τότε λάβῃ τὸ θάρρος ν' ἀποθάνω, ἀλλὰ σὺ μὲ ἀγαπᾷς ἐκτοντάκις μοι τὸ λέγεις ἐν τῇ ἐπιστολῇ σου. Ἐν ἐκάστη λέξει ἀναγινώσκω τὸν ἔρωτά σου, ἐν ἐκάστῳ σημείῳ, ὅπερ ἡ γραφὴς ἐπὶ τοῦ σκληροῦ χαρτοῦ σου ἐχάραξεν. Οὐδέποτε θὰ εἶσαι σύζυγος ἑτέρου, ἀλλ' οὐδὲ καὶ ἰδική μου. Δὲν ἐννοεῖς ὅτι τὸ τοιοῦτον εἶνε ἡ σκληροτάτη βία; Ἐξ ὧν οἱ σκληροὶ τῆς Ἰσπανίας ἐροῦνται ἡδυνήθησαν νὰ φαντασθῶσι; Δὲν ἐννοεῖς ὅτι οὐδὲν δύναται νὰ κατσκευάσῃ τὴν βίακτον τάχτην; Δὲν ἐννοεῖς ὅτι ἡ μανία καὶ ἡ παρρησιόχου εἶνε προῖόντα τῶν βιαιότητων τούτων;

Ὅποτον μυστήριον σὲ περιβάλλει. Ὅποτος κακὸς δαίμων ἐτέθη μετὰ σοῦ καὶ τοῦ. Τίς ἐστὶν ὁ ἰσχυρότατος ἡμῶν; Τίς τολμᾷ ἐν τῇ σιωπῇ νὰ συντρίψῃ μίαν πρὸς μίαν τὰς ἀρθρώσεις ἀθώου βρέφους, τοῦ ἔρωτός μας; Τίς τολμᾷ νὰ ἐνομασθῇ ἰσχυρότερος αὐτοῦ; Διατί δὲν μοι εἶπες ὅτι δὲν μ' ἀγαπᾷς; οὐδὲ τότε ἤθελόν σε πιστεύσῃ, ἤθελον πιθανῶς σκεφθῇ, ὅτι μὲ ἠγάπησες, ἀλλ' ὅτι τώρα ἔρως ἰσχυρότερος καὶ ἀνιώτερος ἐξήλειψε τὸν ἔρωτά μου. "Οχι, ὄχι, οὐδὲ τοῦτο ἤθελόν ποτε πιστεύσῃ. Ἀλλὰ διατί δὲν ἐπειράθης τοῦλάχιστον νὰ με ἀπελπίσης, νὰ με δηλητηριάσῃς καὶ θανατώσῃς διὰ μίαν; Τίς δίδει εἰς σὲ τὸ δικαίωμα νὰ μὲ κρατῇς μετέωρον μετὰ τοῦ οὐρανοῦ καὶ γῆς, ἔχοντα τὸν ἑνα πόδα ἐν τῷ ἄδῃ καὶ τὴν κόμην ἐν τῷ παρρησιόχῳ; Τίς σε κατέστησεν αἰφνης φονέα καὶ δῆμιον;

"Ερμα, "Ερμα, ἐλέησόν με τὸν τοσοῦτον ἀγαπῶντά σε καὶ κλάνοντά ὡς βρέφος... ἀλλὰ καὶ σύ μ' ἀγαπᾷς. (Ἔπεται συνέχεια).